

Vart går Bolivia?

Artiklar ur tidskriften *Röda Rummet*

Bolivia har en lång tradition av revolutionär kamp. I synnerhet har de bolivianska gruvarbetarna för alltid skrivit in sig i revolutionshistorien genom en lång rad resningar under stora delar av 1900-talet. När vi studerar dagens Bolivia så kan det därför vara på sin plats att blicka tillbaka på denna historia. På marxistarkiv.se finns bl a följande texter som behandlar olika aspekter av detta:

[Bolivia, 9 april 1952, en bortglömd "februarirevolution"?](#)

Che Guevaras [Dagbok från Bolivia](#) (Ches försök att starta guerillakrig i slutet av 1966)

[Argentina och Bolivia – ett bokslut](#) (den revolutionära strategin i Latinamerika i allmänhet, med bl a Bolivia som exempel, diskuterades häftigt i Fjärde Internationalen i början av 70-talet).

Artiklarna nedan handlar om den aktuella utvecklingen i Bolivia (2005 – våren 2007).

Innehåll

BOLIVIAS VÄG – Uppror, organisering, nationalisering	1
BOLIVIA – Svikna förhoppningar	8

Ur *Röda Rummet* 2-2006

När Evo Morales kungjorde den bolivianska regeringens nationaliseringsbeslut av landets gastillgångar bröts ett djupt liggande mönster. Under de senaste decennierna – i den nyliberala epoken – har åtgärder av detta slag varit mer än sällsynta i vår värld. På en kontinent vars ådror under seklers lopp systematiskt tappats på sina rikedomar har detta tillslag också mötts med stor entusiasm bland sociala rörelser och i de breda folklagren. I nedanstående artikel beskriver Rolf Bergkvist ett Bolivia under social omvandling

BOLIVIAS VÄG – Uppror, organisering, nationalisering

av Rolf Bergkvist

[Artikelförfattaren är latinamerikakännare och aktiv i Solidaritet utan gränser]

Dramaturgin var nästan övertydlig. Samtidigt som president Evo Morales på gasfältet San Alberto, i Caraparí, departementet Tarija, vid halvett tiden på Första Maj – den hundra dagen efter sitt tillträde som president 22 januari – började läsa upp regeringens dekret 28701, med ”århundradets första nationalisering”, intog armén 56 gasanläggningar över hela landet. Regeringstjänstemän hängde upp banderoller med texten: ”Nationaliserat: Boliviansk egen- dom” utanför de gasfält, raffinaderier och kontorsbyggnader som ockuperades. Ockupationer- na hade i grunden en rent praktisk funktion: dels förhindra de utlandsägda bolagens chefer och tjänstemän från att förstöra dokument som är nödvändiga inför kommande avtalsförhand- lingar; dels blockerades eventuella sabotageaktioner från borgerliga högerorganisationer.

På samma gång gav det en politisk signal att landets militär stod bakom aktionen.

Det är inte första gången landets olje- och gastillgångar nationaliseras – det är den tredje. 1936, under general David Toros militärdiktatur, exproprierades USA-ägda Standard Oil och det statliga oljebolaget Yacimientos Petrolíferos Fiscales Bolivianos (YPFB) skapades. 33 år senare, 1969, nationaliserades Gulf Oil under general Ovandos regim. Efter att en nyliberal lagstiftning infördes 1996 (under den dåvarande presidenten Gonzalo Sánchez de Lozada) har gas- och oljetillgångar sålts ut till utländska oljebolag.

Dekret 28701

Dekret 28701 innehåller huvudsakligen fem punkter.

1. Först deklarerar att det är staten som har ansvaret att sälja, sätta villkoren, bestämma volymer och priser för inhemsk konsumtion, export och industrialisering, och att kontrollera alla aspekter av olje- och gasproduktion samt distribution.
2. En 180 dagar lång period för att omförhandla de gällande avtalen med de utländska bolagen. (Tre företag dominerar den bolivianska gassektorn. Det brasilianska Petrobras har 47,3 procent, Spanska Repsol-YPF 23,3 och franska Total har 15,9 procent.)
3. Ett återtagande av minst 51 procent av aktierna i de fem bolag som knoppades av från det statliga energibolaget efter 1996.
4. En höjning av skatten från 50 procent till 82 procent för de bolag (brasilianska Petrobras, spanska Repsol) som är aktiva på de två största gasfälten. (Med den höjda beskattningen räknar man med att öka intäkterna från gas- och oljeproduktionen från 460 miljoner dollar till 780 miljoner dollar nästa år.)
5. En revision av kontrakten med de andra oljebolagen som är aktiva på de mindre oljefälten.

Beslutet kom plötsligt, men var ingen direkt överraskning. Reaktionerna utomlands var första dagen öppet negativa för att sedan övergå i en sval, avvaktande hållning. Den spanska

regeringen uttryckte sin ”djupa oro” och sände omedelbart en delegation ”på hög nivå” till Bolivia för att utvärdera åtgärden. Det brasilianska Petrobras ordförande, José Sergio Gabrielli, sa att beslutet var ”ensidigt och ovänskapligt” och att företaget ämnade avbryta alla investeringar i Bolivia. Men på de internationella aktiebörserna föll kursen på de energibolag som berörs bara marginellt. (I Brasilien steg de faktiskt något efter att först ha fallit).

Venezuelas president Hugo Chávez – å andra sidan – applåderade dekretet och reste dagen efter till La Paz för att på plats visa sitt personliga stöd. Enligt rykten ska han även ha ringt till president Kirchner i Argentina och Lula i Brasilien för att ”lugna ned” dem.

För president Morales och hans rörelse – *Movimiento al Socialismo* (Rörelsen för Socialism) – innebar åtgärderna en radikaliserings jämfört med för mindre än ett år sedan. Under det uppror som i maj-juni 2005 störtade den dåvarande presidenten Mesa, var Morales den enda upprorsledaren som faktiskt inte uttalade sig för en nationalisering. Han argumenterade då istället för en ökad beskattning av energibolagen, men blev utbuad vid de stormöten som hölls i La Paz. Drygt ett halvår senare vann han presidentvalet den 18 december med 54 procent av rösterna och ett rekordhögt valdeltagande. Hans centrala vallöfte under hela kampanjen hade då varit en ”nationalisering utan expropriation” av hela gasssektorn.

Även om det är för tidigt att säga vad beslutet kan medföra måste nationaliseringen ses som en seger för de senaste fem årens kamp och ett uttryck för den politiska radikaliserings som blåser över Sydamerika. I bästa fall kan den innebära en grund för förändringar som gynnar befolkningens majoritet.

En lång historia av folklig kamp

Latinamerika har varit den kontinent där missnöjet och protesterna mot den nyliberala politiken varit mest utvecklad de senaste tio åren. Presidenter har störtats i land efter land, upproren har avlöst varandra och kampen har gett eko och inspirerat människor i andra, avlägsna delar av världen. Bolivia har intagit en särställning i denna folkliga kamp mot nyliberal politik – med sina egna nationella särdrag.

Den upprorsvåg som svept fram över landet sedan 2000 historisk kan bara jämföras med det antikoloniala upproret 1780 och revolutionen 1952.

Med start i augusti 1780 i Potosí rensade väpnade trupper av Aymaras och Quechuas (de två största ursprungsfolken) högländsområdet runt Oruro och La Paz från det spanska kolonialstyret. Under fem månader belägrades sedan La Paz, där de överlevande kolonialtrupperna tagit sin tillflykt, av en bondearmé under ledning av Aymaraledaren Túpaj Katari. Inte förrän i slutet av 1781 lyckades spanjorerna besegra bondetrupperna och Katari mördades.

Revolutionen 1952 inleddes som ett stadsbaserat uppror under ledning av det borgerliga Movimiento Nacionalista Revolucionario, MNR. Den kom att understödjas av beväpnade arbetarmiliser från tenngruveområdena under ledning av det trotskistiska POR (den dåvarande bolivianska sektionen av Fjärde Internationalen) samt studenter och fabriksarbetare. Det var den första stora revolutionen i Latinamerika efter andra världskriget och medförde att gruvorna nationaliserades, godsägarklassen åtminstone tillfälligt försvagades, allmän rösträtt infördes och innebar ett slut på det fåtalsvälde som tidigare rått.

Och även om de revolutionärer som delvis gick i spetsen för processen inte lyckades utveckla den till en socialistisk revolution kom den att resultera i en modell där statliga företag fram till 1985 hade kontrollen över produktionen och exporten av mineraler (tenn) och olja.

Att denna folkliga upprorshistoria inte är glömd har varit tydligt på flera sätt de senaste åren. Under flera av de strider som fällde först Gonzalo Sánchez de Lozada i oktober 2003 och sedan Carlos Mesa Gisbert i juni förra året var det Aymarafolkets traditionella flagga,

wiphalan, som fördes fram. Många gånger var det också Aymara (eller Quechua-)ledare som organiserade upproren. Samtidigt har de centrala kraven under fem års tid varit nationell kontroll över landets naturresurser, oavsett om det har handlat om dricksvatten eller gasfyndigheter.

Vattenkriget i Cochabamba

Den aktuella revolutionsvågen inleddes med att president Hugo Banzer i september 1999 tvingade fram ett avtal som privatiserade vattendistributionen i Cochabamba. Under 40 år framåt fick det transnationella konsortiet Aguas del Tunari (ägt av USA-företaget Bechtel och Italienska Edison) – som var enda anbudsgivaren – rätten att administrera vattentillförseln i staden. I januari 2000 fördubblades vattenavgifterna. Det folkliga ”Vattenkriget” som följde organiserades av en bred koalition för ”Försvar av vattnet och livet” där fabriksarbetare, bönder, kokaodlare och miljöaktivister samlades. I spetsen gick fabriksarbetaren Oscar Olivera. Regeringen skickade 1200 soldater och poliser till området för att med våld krossa protesterna. Efter ett lokalt uppror med generalstrejk, barrikader och – som den demokratiska kulmen – ett stormöte där mellan 50 000 och 100 000 människor deltog slängdes Aguas del Tunari ut ur landet. Ett lokalt, självstyrande kollektiv tog istället över vattendistributionen.

Vattenkriget i Cochabamba har blivit omskrivet då det visar på möjligheten att besegra mäktiga, transnationella bolag och deras allierade i nyliberala regeringar. För kampen i Bolivia kom striden att bli ett preludium till de nationella strider som skulle följa, ett förspel som visade upp två särdrag som senare skulle upprepas.

Det ena var att den folkliga proteströrelse som bildades organiserades utanför de traditionella partierna och utan deras ledare. Även om lokala fackföreningar, bondeorganisationer och ungdomsgrupper ingick så är det svårt att se att någon speciell organisation var ”ledande” eller dominerande. Snarare har ett konsensus uppnåtts i den konkreta kampen trots att utgångsreferenserna varit olika. Detta mönster har upprepats även vid störtandet av de båda presidenterna.

Det andra är att kampen började med en relativt begränsad protest för att sedan snabbt utvecklas till en mer allmän politisk kamp. Detta går också igen i de nationella politiska strider som följde.

IMF-programmet

Då Sanchez de Lozada återtog presidentposten i augusti 2002 – efter att ha knappt besegrat Evo Morales (som fick 20,9 procent av rösterna mot 22,5 procent för de Lozada) – hade 17 år av nyliberal politik kraftigt försämrat förhållandena för landets majoritet. 63 procent levde under den nationella fattigdomsgränsen och 14,4 procent försökte överleva på mindre än en dollar per dag. I slutet av 2005, då bruttonationalprodukten per person var lägre än 1978, uttryckte ekonomer från Internationella valutafonden, IMF, sin ”förvåning” över att Bolivia, trots sina IMF-dikterade omstruktureringsprogram, efter 20 år inte gjort några framsteg i att minska fattigdomen.

Efter Brasilien har Bolivia de största inkomstskillnaderna i hela Latinamerika. De rikaste 20 procenten tjänar 30 gånger mer än de fattigaste 20 procenten. Det betyder att den femtedel av befolkningen som har det sämst ställt får dela på 1,3 procent av landets totala inkomster medan den rikaste femtedelen tar 63,5 procent av inkomsterna. Ute på landsbygden äger 7 procent av jordägarna enligt officiell statistik 87 procent av den bruksbara marken. De återstående 93 procenten delar på 13 procent. Till det bör man sedan tillägga att de stora jordägarna bara brukar omkring 5 procent av sina jordegendomar.

Kokaodlare och gruvarbetare

I Bolivia inleddes den nyliberala politiken 1985 med en "Ny Ekonomisk Politik" och stängningen av de statliga gruvorna. Den innebar att MNR och andra borgerliga partier helt övergav de sista resterna från revolutionen 1952, vilket fick djupgående sociala och politiska konsekvenser. Tiotusentals gruvarbetare slängdes ut från sina jobb i gruvområdena runt Oruro och tvingades att flytta till andra delar av landet. Tusentals flyttade till Chapare utanför Cochabamba där de blev koka-odlande bönder. Minst lika många sökte sig mot huvudstadsregionen och hamnade i den snabbt växande förorten El Alto, som har fler invånare än La Paz. Den officiella arbetslöshetssiffran har på 15 år tredubblats till 14 procent, medan den "informella sektorn" av gatuförsäljare, skopputsare etc. har ökat från 58 till 68 procent. Men de före detta gruvarbetarna tog med sig sina erfarenheter av organisering och radikala kampmetoder till sina nya vistelseorter.

På det organisatoriska planet återspeglades den här sociala förändringen med en förändrad roll för den fackliga centralorganisationen Central Obrera Boliviana, COB. Från revolutionen 1952 fram till 1985 var COB initiativtagare och ledare för den folkliga kampen i landet. Den drivande, radikala kärnan inom COB under dessa årtionden var gruvarbetarförbundet. Under 1990-talet kom denna kärna istället att bli de koka-odlande böndernas fackliga organisation. Under de senaste åren har även nya, kvartersbaserade organisationer för den fattiga befolkningens majoriteten bildats. Fejuve i El Alto är den mest kända, men liknande nätverk av kvarterskommittéer finns i andra städer.

Idag är COB betydligt svagare än någon gång tidigare, även om organisationen lokalt och regionalt haft en roll i organiseringen av kampen. Redan i slutet av 1990-talet var det tydligt att COB hade stora problem. De generalstrejker som COB proklamerade mot den nyliberala politiken genomfördes oftast enbart av fast anställda inom den offentliga sektorn: lärare, vårdpersonal och tjänstemän. På de privata företagen innebar ett strejkdeltagande ett säkert avsked. Det fanns exempel på företag som bytte ut hela sin personal från dag till annan på grund av att de anställda aktivt varit med i en helt laglig strejk som COB organiserat. Den massarbetslöshet som följde med nyliberalismen begränsade möjligheterna att nå framgång med enbart strejker.

Nu är det här naturligtvis inte hela bilden av utvecklingen. Det finns även de som fått det bättre ställt. Det handlar dels om storgodsägarna och de kapitalistiska jordbruksexportörerna av soja och frukt, dels om den del av kapitalistklassen som är knuten till de utländska företagens gasutvinning. Geografiskt återfinns de i östra delen av landet med staden Santa Cruz som centrum. Det är här det organiserade motståndet mot en nationalisering av gasindustrin och en jordreform är störst. De lokala kapitalistiska makthavarna har de senaste åren mer och mer aggressivt krävt "regional autonomi" och hotat att upprätta en "oberoende regering" för denna del av landet. Det är här den sociala basen finns för en fortsatt utförsäljning av landets naturresurser till utländska bolag och för en imperialistisk intervention.

Under 2003 flammade de folkliga protesterna upp vid två tillfällen. I januari hotade USA att avbryta allt bistånd om inte utrotandet av kokaodlingarna återupptogs. 30 000 kokaodlande bönder demonstrerade och vägblockader stoppade trafiken i Potosí, Chapare och Yungas. I februari införde regeringen en skattehöjning, beordrad av Internationella valutafonden, IMF, som möttes av omfattande protester. Aymaraungdomar angrepp presidentpalatset med stenkastning. Delar av polisen som vägrade att slå ned protesterna, utan själva deltog i dem, besköt av presidentgardet. Inom 24 timmar dödades 29 människor och 205 skadades. Men president Sánchez de Lozada tvingades att dra tillbaks IMF:s skattehöjning innan striderna var över. Ändå var detta bara inledningen till det som skulle bli det nationella upproret i september och oktober.

Det ”första gaskriget”

Regeringens plan att exportera gas via en chilensk hamn blev utlösande för det som senare kallas ”första gaskriget”. Sedan landet förlorade sin kust till Chile under Stilla havskriget 1879-83 har Bolivia haft ett kyligt förhållande till grannlandet. Åttonde september förenade sig 10 000 Aymarabönder från höglandet med kvarterskommittéerna i den fattiga förstaden El Alto, studenter och bussförare för att marschera ned till La Paz. Samtidigt inleddes den första av en rad strejker i El Alto. Den samlande parollen var ett NEJ till export av boliviansk gas via Chile. Därutöver ställdes en mängd krav från de olika grupper som ingick. Det uppror som kom att utvecklas fram till 18 oktober, då presidenten lämnade ett omringat palats och flögs till Miami av sina utländska sympatisörer och uppdragsgivare, var kanske det mest omfattande i landets historia. Det kom dag för dag, vecka för vecka att växa i omfattning och radikaliserats politiskt. Det utmärktes av självorganisering och demokratiska, öppna stormöten där de som deltog i kampen själva tog beslut om att gå vidare för att störta landets president. Det betyder inte att det saknades organisering eller ledning. Kvarterskommittéerna i El Alto, kokaodlarnas förening, gruvfacket i Huanuni-gruvan (som med sin beväpning med dynamit anknöt till minnena från 1952 års revolution), Aymara- och Quechua-byarna som effektivt stoppade alla trafik på landets vägar under drygt en månad, lokala bondeorganisationer – listan över alla de faktiska organisationer som ledde upproret kan göras mycket lång. Men – och det är det som måste betonas – det fanns inte ett enda Parti, en enda Organisation eller en Ledare som ensamt ledde kampen, det fanns flera stycken. Lyckligtvis var dessa organisatörer under kampens gång förmögna att formulera en plattform för revolutionen: en nationalisering av gasfälten för att använda naturrikedomarna till att göra slut på fattigdomen och en konstituerande församling för att skapa en ny grundlag för ett demokratiskt Bolivia.

Baksidan var att frånvaron av ett enat politiskt alternativ på nationell nivå gjorde det möjligt för den inhemska borgarklassen att tillsätta ytterligare en president – vicepresidenten Mesa – för att garantera den gamla vanliga ordningen. Detta är ett mönster som känns igen från grannlandet Ecuador där tre nyliberala presidenter (1997, 2000 och 2005) störtats av folkliga protester utan att den nyliberala politiken har upphört.

Det ”andra gaskriget”

Den nya regeringen under Carlos Mesa Gisbert blev ett mellanspel. Hans ”mandat” var att genomföra de tre centrala kraven från ”Gaskriget”: nationalisera gastillgångarna, sammankalla en konstituerande församling, och ställa Gonzalo Sánchez de Lozada och hans närmaste män inför rätta för de drygt 70 dödade under upproret. Det första året, ja, fram till i februari-mars 2005, gav MAS ett ganska öppet taktiskt stöd till Mesas regering. Det var först då trycket från den folkliga kampen började bli för stort som MAS ändrade linje.

Efter drygt ett och ett halvt år då misstron mot den borgerlige presidenten bit för bit förstärktes, i takt med att han i praktiken vägrade att genomföra något av kraven, valde folk-rörelserna att gå till aktion. Det ”Andra gaskriget” började den 16 mars 2005 med en stor demonstration som samordningen för kvarterskommittéerna, FEJUVE, i El Alto arrangerade. Samma dag inledde tusentals bönder under MAS ledning en marsch mot La Paz. Den 23 maj sammanstrålade de olika protestdemonstrationerna i huvudstaden. Medan den MAS-ledda bondedemonstrationen krävde en höjning av beskattningen av de utländska bolagen till 50 procent krävde FEJUVE, den fackliga landsorganisationen COB och de flesta andra folk-rörelser en nationalisering av gasindustrin. Vid det stora möte i centrala La Paz var Evo Morales den enda av 16 talare från de arrangerande folk-rörelserna som vägrade kräva nationalisering av gasindustrin.

Efter två och en halv vecka med permanent mobilisering slutade det ”andra gaskriget” med Mesas avgång och en interimspresident som utlyste valet av ny president till december. Det historiska valet av Evo Morales – aymara, bondeledare, kokaodlare – med det största stöd någon kandidat fått i ett presidentval vilar på denna sex år långa, folkliga kamp.

Och, precis som denna kamp har innehållit olika tendenser och sociala skikt, går det inte heller att beskriva MAS som ett politiskt parti med en enhetlig strategi eller ideologi. MAS växte fram ur kokaodlarnas kamp i Chapare. Redan i juli 1986 inledde armén en militär kampanj mot bönderna i området. Den leddes i praktiken av rådgivare från USA och genomfördes av en 6000 man – av USA specialtränad enhet – för att krossa kokaodlingarna. Under de följande åren har bondekampen i Chapare varit en brutal försvarskamp mot militären. Den bolivianska armén består av omkring 32 500 soldater (55 procent värnpliktiga, 45 procent yrkesmilitärer) och har – till skillnad från den venezuelanska – under de senaste 20 åren haft relativt direkta kontakter med USA när det gäller utbildning och finansiering för ”kampen mot narkotikan”. Om jord- och kapitalägare i Santa Cruz är den sociala basen för att stoppa en radikal politisk utveckling, så är de USA-tränade delarna av armén den viktigaste ”lokala” tillgången som imperialismen har för en intervention i Bolivia. Det är en faktor som inte får underskattas.

Från den lokala bondekampen har MAS kommit att ta ställning till nationella politiska frågor. Som jag försökt beskriva har det inte varit någon rätlinjig eller enkel process. MAS är ett resultat av den kamp som förts och återspeglar i sin brist på genomarbetat ”program” både de segrar som hittills vunnits och dess begränsningar. Snarare måste det ses som en rörelse som innehåller tendenser med olika framtidsperspektiv och strategiska inriktningar. Medan Morales själv vid vissa tillfällen i mycket allmänna ordalag pratat om en framtida socialism, har vice presidenten, Alvaro Garcia Linera, i intervjuer förklarat att någon socialism i Bolivia absolut inte kan komma i fråga inom de närmaste 100 åren. Först måste en period av ”Andinsk-Amazonskkapitalism” genomlevas innan frågan om socialism kan ställas. Ett av hans argument är att den egentliga industriarbetarklassen är försvinnande liten i Bolivia. Den praktiska politiska följden av en sådan stadieteori brukar bli att försöka bilda något form av block med den nationella borgarklassen. Ett stort problem för denna strategi är att den reellt existerande nationella borgarklassen i Bolivia faktiskt är uppknuten till de imperialistiska bolagen och knappast ens i idévärlden har några intressen av att bilda ”block” med den fattiga befolkningsmajoriteten.

Samtidigt finns i regeringen genuina representanter för den folkliga kampen. Casimira Rodríguez, landets nya justitieminister och den första Quechua som innehar en ministerpost i landets historia, är kanske den mest omskrivna. Hon började jobba som piga vid 13 års ålder i ett överklasshushåll i Cochabamba, blev utsatt för ständiga övergrepp och tvingades arbeta utan lön för att nu, vid 39 års ålder, vara generalsekreterare i den kontinentala fackföreningen för ”pigor” i Latinamerika och Karibien. Hon har, liksom energiministern Andre Soliz Rada och arbetsmarknadsministern Alex Galvez Mamani, fått uttalat stöd från folkrörelserna. Däremot har sju av de sexton nya ministrarna kritiserats av FEJUVE, COB, gruvfacket eller andra sociala organisationer. Utan att vara utrustad med någon övernaturlig siargåva går det att förutspå att denna regering inom sitt första regeringsår kommer att splittras på det ena eller andra sättet.

Folkens handelsavtal

Vid sidan av den folkliga kampen finns ytterligare en faktor som bidragit till beslutet om nationalisering. Den 29 april undertecknade Evo Morales tillsammans med Venezuelas president Hugo Chávez och Kubas Fidel Castro ett ”Folkens handelsavtal” (Tratado de los Pueblos, TCP). Avtalet innebär att Bolivias regering ansluter sig till det alternativ för

Latinamerika – Alternativa Bolivariana para las Américas, ALBA – som de båda andra länderna redan lanserat. ALBA är menat som ett solidariskt alternativ för de latinamerikanska folken till det frihandelsavtal – ALCA – som USA:s regering presenterat.

Enligt avtalet kommer Kuba att bistå Bolivia med läkare för att utveckla sjukvården i de fattiga områdena och med lärare för att organisera en alfabetiseringskampanj. Venezuela bidrar med bensin och sätter upp en fond för utvecklingsprogram på 100 miljoner dollar och en annan fond om 30 miljoner dollar för andra sociala projekt. Kuba och Venezuela kommer även att köpa upp Bolivias sojaskörd, som tappat sin marknad sedan Colombia nyligen undertecknade ett bilateralt frihandelsavtal med USA.

Vilken union?

En förutsättning för att ALBA ska bli en framgång är att de viktigaste produktionsmedlen i de länder som ingår ägs av staten och kontrolleras demokratiskt. Utvecklingen de senaste månaderna har bekräftat detta på ett nästan övertydligt sätt. Efter nyår befinner sig både den tullunion, Mercosur (som Argentina, Brasilien, Paraguay och Uruguay bildade i början av 1990-talet) och den Andinska pakten (mellan Peru, Bolivia, Ecuador, Colombia och Venezuela) i kris. Uruguays president Tabaré Vasquez förklarade vid ett möte med president Bush i början av maj att Mercosur ”är mer ett problem än en lösning” för landet. Därför förbereder den uruguayanska regeringen – som är ett resultat av valsegern 2004 för vänsterfronten Frente Amplio – att lämna Mercosur och sluta någon form av frihandelsavtal med USA. En utlösande faktor har varit den växande konflikten med Argentina om bygget av två utlandsägda pappersmassefabriker (den ena finskägda, den andra spanskägt) vid gränsloden mellan länderna. Från januari och fram till slutet av april har miljöaktivister och invånarna på den argentinska sidan – med öppet stöd av president Kirchners regering – blockerat gränsoarna i protest mot bygget.

Även Paraguay har slutit avtal med USA som kan komma att spräcka Mercosur. I utbyte mot att USA börjat anlägga en ny militärbas i landets Chacodel (som inom parentes kan komma att bli en stödjepunkt för ett militärt ingripande mot en revolution i Bolivia) har förmånliga handelsavtal utlovats.

I Anderna har president Chávez förklarat att Venezuela lämnar den Andinska pakten efter att Colombias och Perus regeringar slutit bilaterala handelsavtal med USA. I Ecuador stoppades förhandlingarna med USA i mars efter massiva protester som ursprungsfolkens paraplyorganisation Conaie organiserade. Med det demokratiska kravet att en folkomröstning måste genomföras innan något avtal skrivs under stoppades inte bara genomfartstrafiken på stora vägar utan även det avtal regeringen vill skriva under fick skjutas på framtiden.

Krisen för dessa kapitalistiska tullunioner – eller ”frihandelsområden” – har sin materiella grund i den underordnade ställning de latinamerikanska länderna har i det globala kapitalistiska systemet. En regional, latinamerikansk tullunion, som baserar sig på en bevarad kapitalism, får i längden svårt att överleva i konkurrens med de – för den inhemska kapitalistklassen – förmånliga handelsavtal som USA eller EU kan erbjuda. De materiella värden som produceras överförs via finansiell utpressning, ofördelaktiga handelsvillkor och vinsthemtagningar till en liten grupp rika aktieägare av privata storföretag och banker i Nordamerika och Väst-europa.

De bolivianska gastillgångarna är här ett exempel. 98 procent av gastillgångarna kontrolleras (eller: kontrollerades före 1 maj) av fem stora, utländska energibolag. I stort sett hela produktionen går till att förse stora, privatiserade företag i Brasilien och Argentina med gas till ett pris som har legat omkring halva världsmarknadspriset. Samtidigt har mindre än en procent av Bolivias befolkning tillgång till hushållsgas för uppvärmning, matlagning, elektricitet, etc.

En kapitalistisk tullunion eller handelspakt innebär att den logik som skapar fattigdomen består. Om en utveckling bort från massfattigdom och misär ska bli möjlig kräver det att denna värdeöverföring stoppas.

Nationalisering bara början

Ett folkligt uppror som störtar landets nyliberale president kan vara en bra början till en förändring. En nationalisering av landets naturtillgångar kan skapa en grund för att göra förändringen till realitet istället för vackra drömmar. Men det är aldrig någon garanti – Bolivias egen historia är ett talande bevis för detta. De tidigare nationaliseringarna har inte kunnat förhindra att landet idag är fattigast i hela Sydamerika.

Även utvecklingen i Venezuela talar sitt tydliga språk. Där förstatligades landet oljeindustri 1976. Trots detta ökade fattigdomen i landet under de följande 25 åren. Det statliga bolagets intäkter transfererades på en rad olika sätt till den egna kapitalistklassen, högavlönade tjänstemän inom medelklassen och de utländska oljebolagen. De är bara under de senaste 2-3 åren som vinsterna från oljeproduktionen har kommit de fattiga – 80 procent av befolkningen – till del. Och då enbart tack vara att den mobilisering och självorganisering som miljoner fattiga människor har genomfört öppnat ett politiskt utrymme för den radikala reformpolitik som Hugo Chávez inlett.

För att vinsterna från de nationaliserade gasfälten ska kunna användas till social utveckling måste landets fattiga majoritet ersätta de extremt små utomparlamentariska församlingar som i bolagens styrelserum – oavsett om de är statliga eller privata aktiebolag – fattar beslut över investeringar och utdelningar. Det är en lärdom från de senaste årens klasskamp i Venezuela, där mellan 15 000 och 20 000 högre chefer inom det statliga oljebolaget PDVSA fått sparken. De måste ersättas med en öppen, demokratisk kontroll underifrån, som gör det möjligt för kvarterskommittéerna i El Alto, Aymara-, Quechua-, Guarani-samhällen, kokaböndernas föreningar, fackliga organisationer etc. att själva fatta de avgörande besluten. Det innebär att utveckla en reell demokrati som går utöver de formella valen i ett kapitalistiskt samhällssystem.

Ur tidskriften *Röda Rummet* 1-2007

När MAS ledare Evo Morales i december 2005 vann egen majoritet i det bolivianska presidentvalet bars han fram på en våg av folkliga förhoppningar. Äntligen hade Bolivias arbetare, bönder och ursprungsbefolkning fått ett styre som de kunde identifiera sig med och sätta tilltro till. Den dramatiska proklamationen om nationalisering av landets gas- och oljetillgångar första maj förra året trissade upp förväntningarna ytterligare.

Men vad hände sen? Vad har det blivit av Evo Morales stolta deklamationer om att Bolivias naturtillgångar nu skall tillhöra folket? Och i vilken mån är samhällsstrukturen överhuvudtaget på väg att förändras? Regeringens yviga utspel och motsägelsefulla politiska agerande speglar en social kraftmätning mellan skilda samhällsintressen. I följande artikel gör Rolf Bergkvist en kritisk balansräkning över Evo Morales och MAS första år vid makten.

BOLIVIA – Svikna förhoppningar

av Rolf Bergkvist

[Artikelförfattaren är latinamerikakännare och aktiv i Solidaritet utan gränser]

Den 22 januari i år hade Evo Morales suttit ett år som president. Det har varit ett år av ouppfyllda löften, eftergifter gentemot utländska potentater, kompromisser med inhemska makt-

havare och begränsade sociala reformer. Men också ett år där folkrörelsernas utomparlamentariska aktioner tvingat regeringen till tillfälliga vänstergirar.

Redan i september stoppades i praktiken den ”nationalisering” av landets gas- och oljetillgångar som president Evo Morales så dramatiskt proklamerade på första maj förra året. Symboliskt nog fick gas- och oljeministern, Andrés Soliz Rada, sparken ur regeringen. Anledningen var att han trodde att den ”nationalisering” av landets fossila tillgångar, som Morales proklamerat, betydde just det: en nationalisering. För att öka takten beordrade Soliz Rada därför den tolfte september att två av landets raffinaderier – som ägs av det brasilianska energibolaget Petrobras – omedelbart skulle exproprieras utan kompensation. Petrobras svarade med att bolaget allvarligt övervägde att avbryta all sin olje- och gasutvinning i Bolivia. Och Brasiliens president Ignacio Lula da Silva förklarade att ”om Bolivia vidtar ensidiga aktioner så kommer vi vidta ännu hårdare åtgärder”. Två dagar senare upphävde vice presidenten, Alvaro García Linera, dekretet om expropriering och Soliz Rada avgick med större delen av sin stab.

Veckan efteråt förklarade den nye gas- och oljeministern, Carlos Villegas, att det centrala under kommande månader var förhandlingarna om nya avtal med de utländska energibolagen. Det statliga övertagandet och kontrollen av den inhemska förädlingen av olje- och gasprodukter sköts nu på en mycket obestämd framtid. Det tydliga budskapet hade stöd från presidenten och vice presidenten.

Den sparkade ministern Soliz Rada var mycket kritisk till den ”icke-nationalisering” som blev resultatet av proklamationen i maj. Han har bland annat påpekat att de stora, utländska bolagen fortsätter att – i företagets balansräkningar – redovisa de bolivianska gasfälten där de är verksamma som sina egna tillgångar. Det betyder en bättre värdering och högre aktiekurs för dessa företag på internationella börser. Om gasfälten istället ägdes av det statliga energibolaget, Yacimientos Petrolíferos Fiscales Bolivianos, YPFB, skulle det betyda att den bolivianska staten hade tillgångar till ett värde av 200 miljarder dollar, som kunde användas som säkerhet för att finansiera de stora inhemska industriprojekten för gas- och oljeproduktionen, inklusive gasledning för att täcka den egna befolkningens energibehov.

Soliz Rada var inte ensam i sin kritik, även folkrörelserna var bitska i sina omdömen. Pedro Montes, ledaren för den fackliga centralorganisationen Central Obrera Boliviana (COB) sammanfattade hela utvecklingen med några meningar: ”Det här är inte en nationalisering. De har enbart börjat komma överens om att höja priserna. Om hela kedjan överförs till staten skulle det varit en nationalisering, men det har inte skett. Den är fortfarande i händerna på oljebolagen.”

De nya lågprisavtalen

I slutet av oktober slöts nya avtal med de utländska energibolagen. Enligt presidentdekretet från första maj skulle de nya avtalen innebära att de utländska bolagen betalade 82 procent av sin vinst till bolivianska staten i skatter och royalties. Men trots att de 44 avtalen godkändes av parlamentet i december är det i mars 2007 fortfarande oklart hur stor del av vinsten de tvingas erlægga. I speciella tillägg har regeringens förhandlare ”mjukat upp” villkoren och gjort det möjligt för bolagen att lägga till ”avdragsgilla kostnader” som minskar den skattepliktiga vinsten. Om avtalen, som dessutom innehåller en del rent sakliga felaktigheter och nu återigen håller på att kontrolleras, skulle gälla kommer de utländska bolagen i många fall betala betydligt mindre än 82 procent. Det kan i det här sammanhanget nämnas – för att ge en internationell jämförelsesiffra – att den norska staten tar in 90 procent av den vinst som de internationella oljebolagen gör på oljeplattformarna i Nordsjön.

Morales har dessutom under ett halvår fört förhandlingar med grannländernas regeringar om priset på den gas dessa importerar från Bolivia. Redan i slutet av oktober gick den argentinska regeringen med på en höjning av priset och att betala fem dollar per miljon BTU (British Thermal Unit, energienhet som används vid gasproduktion). Brasilien, med president Lula i spetsen, har däremot varit kallsinnig till någon prishöjning av gasimporten från Bolivia. Först i mitten av februari – efter direkta samtal mellan de båda presidenterna – blev en överenskommelse klar. Den innebär att Brasilien betalar 4,20 dollar per miljon BTU för den gas som importerar från det fattiga grannlandet.

Morales har själv framhållit förhandlingsresultatet som en framgång för Bolivia. Det är inte riktigt sant. För de flesta av oss säger siffrorna i stycket ovan absolut ingenting om de inte jämförs med aktuella världsmarknadspriser på gas. Alla som har tillgång till en dator med internetuppkoppling kan göra det. I USA låg marknadspriset på naturgas under första kvartalet i år på 8,16 dollar. Det var alltså mer än dubbelt så högt som det Brasiliens ”vänsterregering” nu betalar Bolivia. Jämför vi med latinamerikanska Mexiko erbjuder företaget MaxiGasNatural ett pris under första halvåret 2007 på 7,20 dollar per BTU. Det är därför kanske inte så konstigt att Brasilianska affärstidningar nöjt konstaterat att efter de ”hårda” och ”framgångsrika” förhandlingarna ligger priset på importen av gas från Bolivia – det fattigaste landet i Sydamerika – mer än 40 procent under gällande världsmarknadspris.

Den första större folkliga protestaktionen mot icke-nationaliseringen av gasindustrin kom i månadsskiftet januari/februari. Den 29 januari byggde invånarna i Camiri, i den olje- och gasrika Chaco-regionen i söder, blockader som stoppade trafiken på motorvägen mellan Santa Cruz och Argentina. Det viktigaste kravet för protesten var en total nationalisering av gassektorn. Den andra februari gick man ett steg längre och tog kontrollen av bolaget Transredes anläggning (som här administreras av holländska Shell) för gasdistributionen i Santa Cruz och Chuquisaca. Ockupationen slogs ned med våld av utkommenderade poliser och soldater. Beskjutningen med gummikulor och tårgas skadade sju demonstranter. Efter att ha krossat ockupationen förhandlade representanter för regeringen med de protesterande invånarna och lovade att YPF, det statliga bolaget, i fortsättningen skulle få en större och aktivare roll. Exakt vad det betyder är ännu oklart.

Kampen inom gruvsektorn

Vid sidan av naturgasen är mineraler (zink, silver, guld och koppar) Bolivias viktigaste exportprodukter. Den explosivt ökade efterfrågan från främst Kina (och några andra länder i Asien) har drivit upp världsmarknadspriserna på dessa råvaror. Förra årets dubbling av de internationella metallpriserna medförde att Bolivias mineralexport växte i värde från 547 miljoner dollar 2005 till 1,1 miljard dollar 2006. Av detta gick bara 1,5 procent i skatteintäkt till staten. I samband med nationaliseringsdekretet förra året talade Morales även om att alla råvarutillgångar skulle nationaliseras. Riktigt så har det inte blivit.

Mutúngruvan i Santa Cruz är världens största järnmalmsfyndighet. Den beräknas innehålla 40 miljarder ton järn till ett värde av ungefär 30 miljarder dollar. Under många år har brytningen legat nere, men de höjda malmpriserna har medfört att utländska koncerner åter intresserar sig för gruvan. Förra året gav regeringen det indiska transnationella bolaget Jindal Steel & Power en licens att bryta och exportera malmen. Regeringen försvarade avtalet med att det kommer att ge 200 miljoner dollar i extra skatteintäkter.

Alternativet hade naturligtvis varit att göra allvar av de högstämda första maj-fraserna om nationell kontroll av naturrikedomarna för att utveckla landet. Den nya regeringen skulle ha kunnat sätta ett positivt exempel genom att behålla och driva gruvan i statlig regi och låta den ingå som en viktig beståndsdel i en återuppbyggnad av det statliga gruvbolaget, Corporación

Minera de Bolivia (COMIBOL). Regeringen hade kunnat påbörja uppbygget av en industriell vidareförädling av naturrikedomen som gynnat landets fattiga majoritet. Nu kommer istället 95 procent av de 50 miljoner ton som Jindal bryter per år att lämna landet utan att förädlas – bara fem procent kommer att bearbetas industriellt i Bolivia.

I september krävde gruvfacket, Federación Sindical de Trabajadores Mineros de Bolivia, FSTMB, en socialisering. Med stöd av ett tusental bönder blockerade gruvarbetare vägen mellan Oruro, Cochabamba och Potosi. Huvudkravet var ett förstärkt förstatligande av hela gruvsektorn. Regeringen avvisade kravet och betecknade arbetarna som ”provokatörer” och ”trotskister”.

Kanske var det denna avvisande hållning gentemot gruvfacket som bidrog till den blodiga sammandrabbningen i gruvorten Huanuni i början av oktober. Kanske var det den allians med den privata gruvsektorn, som Morales tidigare slutit, som bäddade för tragedin.

Sedan den massiva nedskärningen av den statliga gruvsektorn i mitten av 1980-talet – då 30 000 anställda avskedades – är gruvarbetarna uppdelade i två grupper. Den ena, mindre gruppen, är organiserade i gruvfacket, FSTMB, och arbetar inom den lilla statliga sektorn (COMIBOL) som fortfarande finns kvar. Den andra är Federación Nacional de Cooperativas Mineras de Bolivia, FENCOMIN, som organiserar omkring 50 000 arbetare. De ingår i de privata kooperativ som bryter malm på egen hand. En majoritet av dessa arbetare har knappt en lön att leva på och saknar sociala försäkringar. Ledarna för dessa privata kooperativ – som trots sitt namn mest liknar privata, kapitalistiska företag till sin struktur med de fattigare kooperativisterna i princip anställda av de mer välbeställda – har däremot en betydligt mer gynnsam position. Under 90-talets nyliberala politik har dessa ledare slutit pakter med de presidenter som suttit vid makten. Samtidigt som gruvarbetare från Huanunigruvan dödades av militär – i samband med det stora landsomfattande upproret 2003 – publicerade landets tidningar bilder på kooperativledare, som skakade hand med den dåvarande presidenten Gonzalo Sánchez de Lozada i samband med ett nytt privat gruvkontrakt. När Lozada några veckor senare tvingats fly till Miami i USA sökte de sig snabbt nya politiska partners.

Inför presidentvalet i december 2005 slöt Evo Morales en allians med ledarna för FENCOMIN. Kooperativens ledare uppmanade sina medlemmar att rösta på Morales som president och för att i gengäld få stöd till de privata kooperativens verksamhet. Efter presidentvalet belönades mycket riktigt kooperativisterna med att en av deras ledare, Wálter Villarroel, utsågs till gruvminister. De ledande grupperna inom kooperativen försökte med stöd av sin minister få MAS-regeringen att underlätta avtal mellan kooperativen och transnationella gruvbolag.

På deras program stod också ett övertagande av fem statliga COMIBOL-gruvor.

Det som utlöste händelserna femte/sjätte oktober i Posokoniberget – med Sydamerikas största tillgångar av tenn – var att gruvarbetare från de privata kooperativen med våld försökte ta kontrollen över gruvan där. Först sprängde de kompressorn som förser gruvgångarna med syre och räknade med att detta skulle tvinga ut de statligt anställda arbetarna. Men Comibol-gruvarbetarna valde att försvara sig med de vapen de av tradition har tillgång till: dynamit. Under två dagar utkämpades ett mindre krig i det lilla gruvsamhället där arbetare stred mot arbetare, och även övriga familjemedlemmar drogs in i striderna. 17 personer dödades, 80 skadades och många bostadshus sprängdes i luften eller brändes ned. Trots krav från FSTMB att militären skulle sättas in för att få slut på striderna väntade regeringen flera dagar innan soldater skickades till Huanuni.

Inför hotet av en generalstrejk från COB:s sida gjorde regeringen veckan därefter en vänstervir och tillgodosåg de viktigaste omedelbara kraven. Gruvministern Villarroel fick sparken

och ersattes av en före detta fackledare från Huanuni, all gruvbrytning i Huanuni förstatligades och arbetarna från kooperativen erbjöds fast anställning i COMIBOL:s Huanuni-gruva. Då jag besökte Huanunigruvan i november var köerna utanför anställningskontoret och hälsokliniken långa. Mer än 75 procent av kooperativens arbetare valde att anta erbjudandet. Bara några hundra av de lokala kooperativens medlemmar – med ledarna i spetsen – vägrade. Samtidigt var förhållandet mellan de båda arbetargrupperna fortfarande spänt. Det blev de fattiga gruvarbetarfamiljerna som – oavsett vilken sida de tillhörde – fick betala ett blodigt pris för regeringens eftergifter i förhållande till internationellt storkapital och ledarna inom den inhemska privata gruvsektorn.

Samtidigt innebar avskedandet av Villarroel och förstatligandet av gruvbrytningen i Huanuni att MAS' tidigare allians med de privata kooperativens ledare för tillfället bröts. Förhållandet har därefter varit kyligt.

Den sjätte februari demonstrerade mellan 10 000 och 15 000 privata kooperativister i La Paz mot en föreslagen skattehöjning, som skulle öka skatteintäkterna från 58 miljoner dollar under 2006 till 300 miljoner dollar under 2007. Efter sex timmars förhandlingar backade regeringen och drog tillbaka förslaget. Morales lovade också att stödja de 536 privata gruvkooperativen (med omkring 55 000 arbetare) med en fond på 10 miljoner dollar och gav dem två av de sex platserna i ledningen för det statliga gruvbolaget COMIBOL. Möjligen innebar regeringens eftergift att alliansen med denna i realiteten privata gruvsektor nu är på väg att återupprättas.

Det som skulle kunna tala mot denna bild av en allians med den privata gruvsektorn är att regeringen bara några dagar senare – den nionde februari – nationaliserade tennsmälverket Vinto, som ägdes av det schweiziska bolaget Glencore. Dekretet betecknade den tidigare privatiseringen av verket som illegal. Glencore köpte aktiemajoriteten i Vinto 2004 av den då störtade ex-presidenten (och gruvmagnaten) Gonzales Sánchez de Lozada. Det statliga smältverket får nu monopol på produktionen i landet. Jag tror dock snarare att den socialiseringen är ett uttryck för regeringens totala gruvpolitik där en allians med utländska gruvkoncerner och inhemsk privat sektor inte står i motsättning till en begränsad statlig del. Däremot är det långt från den socialisering under arbetarkontroll som COB och gruvfacket kräver.

Långsam jordreform

Den 28 november godkände till sist senaten – där den borgerliga oppositionen har 14 ledamöter av 27, och således är i majoritet – den jordreform-lag som representanthuset tidigare antagit. När lagen skulle behandlas i senaten den 22 november bojkottade oppositionen sessionen och förhindrade därmed debatten (som krävde att minst hälften av ledamöterna var närvarande). Under november gick tre bondemarscher från olika startpunkter mot La Paz för att tvinga igenom lagen. Inför trycket från bondedemonstrationerna valde två suppleanter från de borgerliga oppositionspartierna att bryta partidisciplinen och rösta med regeringen. Med 15 röster antogs lagen slutligen. Omröstningen var dramatisk; en av de bojkottande senatorerna stormade in i byggnaden precis före röstningen, slog sönder ett par fönsterrutor och försökte sedan med hugg och slag tvinga de båda borgerliga dissidenterna ut ur salen för att stoppa röstningen.

Regeringen hoppas med hjälp av den nya lagen dela ut obrukad mark till 2,5 miljoner fattiga bönder. Totalt handlar det om att fördela 200 000 kvadratkilometer jord. Hittills har bara en dryg tiondel av detta formellt delats ut. Morales har vid flera tillfällen – bland annat i samband med röstningen i senaten – betonat att de stora jordegendomar som brukas "effektivt" inte kommer att beröras av reformen. Han har också förklarat att någon begränsning av hur stora egendomar får vara inte kommer att finnas. Det vill säga: reformen handlar inte om att omfördela social och ekonomisk makt på landsbygden. Den lilla

grupp på 50 000 personer som äger 90 procent av den bruksbara jorden kan därför känna sig helt lugna.

Konstituerande församlingen

Kravet på en konstituerande församling för utarbetande av en ny författning restes på allvar 1990 då ursprungsfolken i departementet Beni gick i spetsen för "Ursprungsfolkens marsch för mark och värdighet". Sedan har kravet återkommit i de uppror som organiserats från 2000 års vattenuppror i Cochabamba och fram till Morales valseger 2005. Löftet om en konstituerande församling ingick i hans valprogram. I grunden uttrycker kravet en utbredd folklig misstro mot landets ekonomiska makthavare och de politiska partier och institutioner dessa under årtionden använt för att tillvarata sina privata intressen.

Oscar Olivera, som kanske mest är känd för sin ledande roll under vattenupproret (som rev upp en privatisering av vattendistributionen) men också är fabriksarbetarförbundets ledare i Cochabamba, har formulerat idén bakom sammankallandet av en konstituerande församling med följande ord:

"Den konstituerande församlingen ska förstås som ett stort suveränt möte av medborgarrepresentanter valda av sina kvartersorganisationer, deras föreningar i stad och på landet, deras fackföreningar, deras lokala samhällen. Dessa medborgarrepresentanter skulle ta med sig idéer och projekt som rör hur det politiska livet i landet ska organiseras. De definierar det bästa sättet att organisera och leda det gemensamma bästa, samhällets institutioner och medlen som kan ena de olika individuella intressena för att forma ett kollektivt och nationellt intresse. De skulle besluta om formerna för politisk representation, social kontroll och självstyre som vi skulle ge oss själva för de kommande årtiondena. ... Låt oss vara tydliga: varken den verkställande eller den lagstiftande delen, inte ens de politiska partierna kan sammankalla den konstituerande församlingen. De institutionerna och deras medlemmar är alla för misskrediterade av att ha störtat landet i katastrof."

Så har det inte blivit. Den andre juli valdes församlingen. Den kom inte i närheten av den vision om en medborgarnas självbestämmande möte som folkrörelseledare tidigare talat om. Istället för en församling av demokratiskt valda delegater från fackföreningar, bondeorganisationer, kvarterskommittéer, Aymara-, Quchue-, Guarani-, och de övriga ursprungsfolkens samhällen blev resultatet en rent partipolitisk församling.

I den vallag som MAS-regeringen i mars kompromissade fram med den borgerliga oppositionen slogs det fast att församlingen skulle bestå av 255 ledamöter. 210 direktvalda (de tre kandidater som fått mest i de 70 valdistrikten) och 45 proportionella (fem från vart och ett av de nio departementen). Men för att garantera den borgerliga minoriteten vetorätt skrevs ett speciellt "minoritetsskydd" in. Det betyder att det parti som fått flest röster i en valkrets bara kan få två delegater till församlingen, även om det skulle få mer än 75 procent av rösterna i det distriktet. Ett minoritetsparti som samlar mer än 5 procent av rösterna i samma krets får det tredje mandatet. I praktiken kom detta främst att gynna nybildade högerpartier som hade stöd lokalt. Syftet med detta "minoritetsskydd" var att förhindra MAS från att få de nödvändiga två tredjedelarna av församlingen som krävs för att driva genom ett nytt förslag till grundlag. Även om MAS hade fått majoritet i varje valkrets i hela landet så skulle partiet – med detta minoritetsskydd – som mest kunnat få 158 delegater – således mindre än de 170 som motsvarar två tredjedelar.

MAS blev det största partiet i valet. Det fick 53 procent av rösterna och erhöll 137 platser. Den borgerliga högeroppositionen fick 99 platser av de 255. Det är 39 procent av församlingen. Det betyder att de tillsammans är för små för att få genom några konstitutionella förslag. Däremot kan de stoppa alla förslag eftersom vallagen slår fast att det förslag till ny

konstitution, som ska presenteras till folkomröstning senast i augusti i år, måste antas med minst två tredjedelsmajoritet i församlingen. Det här betyder att högerpartierna och den gamla ekonomiska/politiska eliten har getts vetorätt mot alla mer genomgripande förändringar av konstitutionen.

Under det senaste halvåret har högeroppositionen använt sin vetoposition till att med utomparlamentariska mobiliseringar börja bygga upp en social bas för att återta sina idag kraftigt sargade politiska maktpositioner. I augusti drev MAS-majoriteten igenom ett beslut i församlingen att förslag i de olika utskotten skulle kunna tas med enkel majoritet. Hela förslaget till konstitution skulle däremot – innan det läggs fram till folk – om röstning – godkännas med två tredjedels majoritet. Högern inledde då en kampanj mot den konstituerande församlingens ”odemokratiska” metoder. Parollen på massmöten, i demonstrationerna och de hungerstrejker högerens ledamöter inledde var ”två tredjedelar är demokrati”. För den som inte förstår det här ska jag kanske förtydliga: det handlade inte om vad som skulle stå i en kommande konstitution utan om en ren, intern ordningsfråga för det praktiska arbetet i utskotten, arbetsgrupperna och kommittéerna i församlingen. Fram till den 14 februari i år fördes inga diskussioner i den konstituerande församlingen om innehållet i den nya grundlagen. Höger oppositionen har med sina kampanjer inom och utom parlamentet till ”demokratins försvar” och mot MAS ”totalitarism” helt stoppat detta. Kampanjerna liknar till stora delar den som den borgerliga oppositionen i Venezuela de senaste sju, åtta åren fört – men misslyckats med – mot Hugo Chavez.

Autonomi

En folkomröstning om lokal autonomi hölls samma dag som valet av delegater till den konstituerande församlingen. På nationell nivå röstade en majoritet – 53 procent – mot förslaget. I de fyra departement där den borgerliga oppositionen har sin främsta sociala bas hade förslaget däremot ett utbrett stöd. I Santa Cruz röstade 78 procent ja, i Tarija 73, i Beni 81 och i Pando 64 procent. De ekonomiska maktavare som förlorat sina direkta politiska företrädare på president och regeringsnivå efter de senaste fem årens revolutionära, folkliga mobiliseringar har försökt bibehålla en del maktpositioner på lokal nivå i dessa fyra departement. Kravet på lokal autonomi, liksom motståndet mot en jordreform (som på minsta sätt skulle beröra de enorma exportriktade storgodsens ägare) och mobiliseringarna mot den konstituerande församlingen har främst organiserats i dessa fyra distrikt som geografiskt tecknar en halvmåne på landets karta. Samtidigt innebär borgarnas sabotage en uppenbar lek med politisk dynamit. Risker ökar hela tiden att deras aktioner tvingar fram utomparlamentariska svar från folkrörelserna, som MAS-regeringen inte har kontroll över. Ett tydligt exempel på detta såg vi i början av året.

En vecka in i januari bröt hårda gatustrider ut i Cochabamba, landets tredje största stad. Sammanstötningarna utlöstes av att stadens prefekt, Manfred Reyes Villa, tog ställning för de fyra halvmånede departementens krav på autonomi. Han gjorde det genom att kalla till lokal folkomröstning om autonomi i Cochabamba, trots att folkomröstningen i juli 2006 klart avvisade det med 63 procent av rösterna i Cochabamba. Den fjärde januari demonstrerade mer än 5000 anhängare till Morales i centrala Cochabamba med krav på att prefekten måste avgå. När demonstranterna försökte ta sig in på hans kontor började polisen skjuta tårgas och 31 personer skadades. Regeringen valde i ett första skede att ta ställning för sina anhängare. Vice-presidenten Alvaro Garcia Linera anklagade Reyes Villa för ”politisk provokation” och den lokale polischefen avskedades för att ha angripit en legitim protest.

Protesterna fortsatte de följande dagarna för att kulminera med gatustrider mellan regeringens anhängare och anhängare till den borgerliga oppositionen. Två människor dödades och

hundratals skadades. En mindre grupp bland Morales anhängare försökte den 16 januari utan framgång till och med att upprätta en ”revolutionär regering på departementsnivå”.

Prefekten flydde – i polisförklädnad – till Santa Cruz. Morales valde – när protesterna radikaliserades – att backa från det tidigare uttalade stödet. Nu förklarade vicepresidenten att regeringen respekterade demokratiskt valda ämbetsmän och ministern för relationerna med de sociala rörelserna fördömde de som försökt sätta upp en ny, lokal regering som ”ultravänsterister”. Efter förhandlingar mellan regeringen och prefekten återvände denna någon vecka senare. Alternativet till att avsätta prefekten genom den folkliga protesten var för Morales och hans regering att i den nya konstitutionen skriva in möjligheten av att avsätta valda politiker med en folkomröstning.

Vart går Bolivia?

Det är alltid svårt att förutsäga framtiden. I den motsägelsefulla utvecklingen i Bolivia är det kanske speciellt svårt. Däremot går det att peka på möjligheter och hot.

Låt oss börja med den viktigaste förutsättningen för en möjlig positiv utveckling: de sociala rörelserna i Bolivia har det senaste året inte lidit något avgörande nederlag eller försvagats. Detta gäller oavsett vad vi tycker om regeringens förda politik. De har inte låtit sig passiviseras av regeringens kompromisser, löftesbrott eller eftergifter. Bondemarscherna för att tvinga genom jordreformen, ockupationen av gasanläggningen i Camiri – med krav på en verklig nationalisering, Huanuniarbetarnas, gruvfackets och COB:s kamp för en socialisering av hela gruvsektorn, den lokala revoltungen i Cochabamba mot prefekten, är några faktiska exempel. Det är därför möjligt att hoten, provokationerna och sabotagen från höger kan tvinga fram en fortsatt politisk radikaliseringskampanj bland bredare grupper av bönder, arbetare och inom ursprungsfolkens egna organisationer som går långt utöver den nuvarande regeringens inriktning. Detta är något vi sett exempel på i Venezuela sedan upproret 1989, den stora Caracazon – det första folkliga upproret mot nyliberalismen i Latinamerika. Den Hugo Chavez som nu i december vann presidentvalet med en socialistisk revolution som viktigaste vallöfte, var ingen uttalad socialist då han vann sin första valseger 1998. Han har dragit nya politiska slutsatser av klasskampens faktiska utveckling.

Huruvida den nuvarande bolivianska regeringen – med sitt begränsade inom-kapitalistiska och inom-parlamentariska perspektiv – kommer att delta i en liknande politisk radikaliseringskampanj är däremot högst tveksamt. För tillfället finns det faktiskt inget som talar för det. Snarare kan den mycket väl komma att bli ett tillfälligt, övergående, resultat av de folkliga upproren från 2000 och fram till 2005.

Det är också här problemen börjar. Jag nämnde tidigare att bara en tiondel av den planerade jordutdelningen har genomförts. När det gäller andra sociala reformer är det tyvärr lika illa. Den alfabetiseringskampanj som påbörjats har under det första året lett till att 76 000 människor (av beräknade 1,2 miljoner analfabeter) lärt sig läsa och skriva. Det betyder att det kommer att ta 20 år att genomföra den med den nuvarande takten. (I Venezuela genomfördes alfabetiseringskampanjen under drygt 1,5 år för 1,4 miljoner människor) Minimilönen har höjts med tio procent trots ett vallöfte om en fördubbling. Om inte dessa grundläggande sociala reformer det närmaste året når en helt ny kvantitativ nivå – med den mobilisering av tiotusentals människor och en radikal omfördelning av ekonomiska resurser som krävs – kan detta medföra en tilltagande passivisering och demoralisering bland de som gav Evo Morales sitt stöd som president. En regering som väljs för att genomföra en social förändring måste leverera sociala reformer, som innebär direkta materiella förbättringar för den fattiga majoritet som röstat fram den.

Det är här hoten ligger. För att de kapitalistiska makthavarna ska kunna återta den regeringsmakt de förlorat genom upproren krävs att den fattiga befolkningen demoraliseras, passiviseras och förlorar alla förhoppningar om att en annan värld kan bli möjlig. De pågående borgerliga kampanjerna handlar om att blockera även de minsta lilla av de reformer, som den nuvarande regeringen föreslår: ingenting ska förändras – allt ska förbli vid den gamla ordningen.

Om det finns ännu en lärdom från de senaste årens klasskamp i Venezuela är det att en sådan opposition inte går att möta med kompromisser och eftergifter utan enbart med massmobilisering kring genomförandet av de sociala reformerna.